



ZBIGNIEW DZIUBIŃSKI

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9764-1338> * zbigniew.dziubinski@awf.edu.pl

MICHAŁ JASNY

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5221-1251> * michal.jasny@awf.edu.pl

Zgłoszono: 03.02.2021; recenzowano: 30.04.2021; zaakceptowano do publikacji: 17.05.2021

SPORT W SŁUŻBIE OSOBY LUDZKIEJ: STANOWISKO PAPIEŻY WOBEC SPORTU

SPORT IN SERVICE OF THE HUMAN PERSON: THE POSITION OF POPES ON SPORT

Abstract

The aim of the paper is an attempt to sum up the social teaching of popes on sport. The authors analyse the fundamental issues concerning human involvement in sport, focusing, among others, on the need for the presence of the Church in sport or on the significant role of sport in the harmonious development of young people. The following methods were used in the study: literature review, comparative, and axiological methods, as well as idiographic and nomothetic methods. The conducted analyzes show that the highest Church leaders invariably demand respect for fundamental human values, which also applies to sport, which, if properly directed, can play an important role in the process of education and promote propagation of Christian values.

Keywords: social teaching of popes, sport, human person

Abstrakt

Celem pracy jest próba syntezy nauczania społecznego papieży na temat sportu. Analizie poddano fundamentalne kwestie dotyczące ludzkiego zaangażowania w sport. Uwagę skoncentrowano między innymi na potrzebie obecności Kościoła w sporcie czy znaczącej roli sportu w harmonijnym rozwoju dzieci i młodzieży. W pracy wykorzystano metody: analizy literatury przedmiotu, komparatystyczną i aksjologiczną oraz idiograficzną i nomotetyczną. Z przeprowadzonych analiz wynika, że najwyżsi zwierzchnicy Kościoła niezmiennie domagają się poszanowania podstawowych ludzkich wartości, co dotyczy także sportu, który, odpowiednio ukierunkowany, może odgrywać ważną rolę w procesie wychowania oraz sprzyjać upowszechnianiu wartości chrześcijańskich.

Słowa kluczowe: nauczanie społeczne papieży, sport, osoba ludzka

WPROWADZENIE

Podstawowym zadaniem, jakie spoczywa na każdej jednostce i zbiorowości, jest służba drugiemu człowiekowi. Podkreślił to Jan Paweł II w swojej pierwszej encyklice, w której pisał, że wszystkie wysiłki powinny być skierowane na człowieka, „w całej jego prawdzie i w jego pełnym wymiarze. Nie chodzi o człowieka abstrakcyjnego, ale człowieka realnego, konkretnego i historycznego” (Jan Paweł II 1979, 13). W sposób szczególny odpowiedzialność ta spoczywa na Kościele, dla którego „człowiek jest drogą (...), która prowadzi niejako u podstawy tych wszystkich dróg, jakimi Kościół kroczyć powinien” (Jan Paweł II 1979, 13). W podobny sposób rzecz ujął papież Franciszek, który w swojej pierwszej adhortacji podkreślił, że w centrum uwagi powinien być człowiek, osoba ludzka stworzona na obraz i podobieństwo Boga, która powinna mieć zapewnione warunki do intelektualnego, społecznego, etycznego, kulturowego, duchowego, ale także fizycznego rozwoju (Franciszek 2013a).

Celem pracy jest próba syntezy nauczania społecznego papieża na temat sportu. Osnowę stanowią wypowiedzi wybranych następców św. Piotra w XX i XXI wieku: Piusa XII, Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka.

W pracy uzasadniono kwestię potrzeby obecności Kościoła w sporcie, ukazano ważność sportu z punktu widzenia harmonijnego rozwoju młodzieży i potrzebę poszanowania godności uczestnika sportu. Przedstawiono stanowisko papieża w sprawie obrony osoby sportowca przed instrumentalizacją i degradacją, ale także sformułowano imperatyw kategoryczny o potrzebie służby sportu wobec osoby ludzkiej i pokoju oraz konieczności umiejętnego włączenia go w życie człowieka.

Do realizacji sformułowanego problemu badawczego wykorzystano różnorodne metody badawcze. Są to: metoda analizy literatury przedmiotu, metody komparatystyczna i aksjologiczna oraz idiograficzna i nomotetyczna.

1. SPORT POTRZEBUJE WSPARCIA KOŚCIOŁA

Chrześcijańskie przesłanie dotyka głębi życia ludzkiego we wszystkich jego wymiarach, od moralnego, intelektualnego i kulturowego zaczynając, a na społecznym, cielesnym i zdrowotnym kończąc. Dotyczy to także sportu, jako elementu życia, który swoim zasięgiem obejmuje młodzież z całego świata i wywiera ogromny wpływ na rozwój jej potencjału fizycznego i duchowego. Między innymi z tego powodu Kościół docenia i stara się przeniknąć swym duchem oraz podkreślić wartość sportu, który jest szczególnie przydatny w formacji i doskonaleniu moralnym człowieka.

Dobrze zorganizowany sport przyczynia się do budowania społeczeństwa obywatelskiego poprzez różnorodne inicjatywy, podejmowane z myślą o jego rozwoju. Wysoki poziom usportowienia społeczeństwa to także trudny do przecenienia kapitał kulturowy i społeczny, sprzyjający rozwojowi kraju i zapewniający po-

myślność ludziom. Jak podkreślił Jan Paweł II, „o duchowej sile narodu świadczy także dobry sport, czyli taki, który przyczynia się do harmonijnego i integralnego rozwoju człowieka – duszy i ciała” (Jan Paweł II 2001c, 20).

Zainteresowanie Kościoła sportem opiera się na jedynej w swoim rodzaju misji głoszenia człowiekowi Ewangelii, która wyzwala i zbawia (por. Mk 16,15). Ewangelia bowiem odkrywa pełny sens doświadczenia ludzkiego, w tym także sportowego, pozwala zinterpretować jego rolę i znaczenie w kontekście życia ludzkiego. Ewangelia jest darem nowego życia, siłą w przeciwnościach, mocą skłaniającą do życia w prawdzie. Zwrócił na to uwagę Pius XII, który zaznaczył, że „istnieją takie cnoty naturalne i chrześcijańskie, bez których sport nie mógłby się rozwinąć, ale zamknęłyby się w ciasnych ramach materializmu, bez możliwości dostrzeżenia innych, wyższych celów. Wzory i normy chrześcijańskie zastosowane do sportu otwierają przed nim wznioślejsze horyzonty, w których dostrzec można promienie Boskiego światła” (Pius XII 1955).

Sport oparty na prawdziwej i całościowej wizji człowieka, którą daje wiara chrześcijańska, skłania do miłości drugiego, współpracy i solidarności. Pomaga walczyć z nadmiernym konsumpcjonizmem, hedonizmem, ksenofobią i egoizmem, które szczególnie wyraźnie widać w społeczeństwach nowoczesnych.

Kościół interesuje się sportem, gdyż, zdaniem papieża Franciszka, interesuje się człowiekiem i jest głęboko zaangażowany w jego życie, z racji posłannictwa czy też misji, jaką jest jego zbawienie. Dlatego Kościół podkreśla rolę i znaczenie sportu we współczesności poprzez odwoływanie się do swojej tradycji, rezerwuaru wartości chrześcijańskich, do mądrości Boga, która jest obecna w najgłębszych pokładach ludzkiego sumienia jako światło i przewodnik na drogach dobra i szczęścia. Sport będący zarówno instrumentem, jak i obszarem wartości jest, w rozumieniu św. Pawła, nie tylko metaforą ideału etycznego i ascetycznego, ale rzeczywistością współformującą człowieka oraz współtworzącą kulturę i cywilizację (The Dicastery for Laity, Family and Life 2018; Dziubiński 2020, 31-66).

2. MŁODZIEŻ POTRZEBUJE SPORTU

Gruntowne poznanie fenomenu, jakim jest sport, jako rzeczywistości typowo ludzkiej, pozwala na stwierdzenie, że konstytutywne elementy w nim zawarte dotyczą wszystkich sfer ludzkich, indywidualnych i społecznych. Z tego powodu człowiek, zwłaszcza młody, chce uczestniczyć w sporcie z racji swych potrzeb fizycznych czy też ruchowych. Z drugiej strony, jego uczestnictwo jest jak najbardziej społecznie pożądane z uwagi na funkcję, jaką sport ma do spełnienia w wymiarze edukacji intelektualnej, kulturowej, społecznej, moralnej i duchowej (Franciszek 2016).

Trudno zatem nie zgodzić się z przesłaniem twórcy neoolimpizmu Pierre’a de Coubertina, który w 1927 roku wygłosił przemówienie radiowe, adresowane do młodzieży sportowej z całego świata. Powiedział wówczas: „w czasach obecnych,

tak pełnych wspaniałych możliwości, a z drugiej strony obfitujących w tyle niebezpieczeństw, nowoczesny olimpizm ma być szkołą etycznego ideału i czystości moralnej, wytrzymałości cielesnej i fizycznej siły. Zrealizowanie tych zadań będzie tylko wtedy możliwe, jeśli zachowacie równowagę w swym ogólnym i sportowym rozwoju. Jeśli wasze wyniki sportowe będą odpowiadały honorowi i czci, które zużytkujecie, jako prawdziwi sportowcy, do podniesienia kultury ducha. Przyszłość należy do was!” (Coubertin 1994). Przywołane słowa, wypowiedziane blisko 100 lat temu, są w pełni zgodne z chrześcijańskim rozumieniem sportu i jego roli wychowawczej.

Atrakcyjność sportu sprawia, że staje się on nie tylko dobrem pożądanym przez młodzież, ale także, poprzez lokowanie w nim wielkiego bogactwa wartości, wspaniałym sposobem holistycznego i wielowymiarowego oddziaływania, bez przymusu i arbitralności, na strukturę materialną i duchową człowieka. Jak podkreślał Pius XII, współzawodnictwo w sprawności fizycznej staje się w ten sposób szkołą cnót ludzkich i chrześcijańskich. Sprzyja dążeniu do realizacji celów duchowych, moralnych i wychowawczych (Pius XII 1952).

Człowiek, zwłaszcza młody, nosi w sobie skłonność do sprawdzania się, konfrontowania swoich możliwości w rywalizacji. Sport właśnie stwarza taką okazję, bowiem współzawodnictwo jest atrybutem praktyki sportowej. Dobrze zorganizowana rywalizacja służy rozwojowi człowieka i sprzyja jego harmonijnemu wzrostowi. Dzieje się inaczej, gdy współzawodnictwo jest rozumiane jako wysiłek skierowany przeciwko drugiemu człowiekowi. Sport powinien przygotowywać do zwyciężania nie nad innymi, ale nad samym sobą. Bowiem grać trzeba razem, we współpracy z innymi, w pogodnej i uczciwej rywalizacji, a nie przez dążenie do przewagi i zwycięstwa za wszelką cenę. Takie współzawodnictwo prowadzi do wrogości i konfliktu (Jan Paweł II 2001a; Franciszek 2015).

W tym kontekście jest więc ważne odpowiednie wychowanie w sporcie, nie tylko do sportu, ale do życiowych zmagania z różnorodnymi przeszkodami i trudnościami. Chodzi o to, aby w sposób zrównoważony korzystać z potencjału sportowego na rzecz harmonijnego rozwoju człowieka i przygotować do życia dla drugiego, we wspólnocie, solidarności, szlachetności i pokoju. W takim układzie sport nie jest celem, ani zwyczajnym środkiem do celu, ale stanowi wartość dla człowieka i kultury, miejsce humanizmu i cywilizacji, które, niestety, jak pokazują doświadczenia ostatnich dekad, może okazać się miejscem degeneracji jednostki i społeczeństwa. Dostrzegając to zagrożenie Jan Paweł II, który powiedział do sportowców zebranych na stadionie olimpijskim w Rzymie w roku 2000: „dość liczne niestety – i być może coraz bardziej widoczne – są oznaki kryzysu, który zagraża czasem fundamentalnym wartościom etycznym sportu. Obok sportu, który pomaga człowiekowi, istnieje bowiem inny sport, który mu szkodzi; obok sportu, który uszlachetnia ciało, istnieje sport, który je poniża i zdradza; obok sportu, który służy wzniosłym ideałom, jest też sport, który zabiega wyłącznie o zysk; obok sportu, który jednoczy, jest też taki, który dzieli” (Jan Paweł II 2001a, 19).

3. SPORT W SŁUŻBIE POKOJU

Jednym z zadań sportu jest jednoczenie młodzieży w imię kultywowania uniwersalnych ideałów, takich jak prawda, piękno, pokój, równość czy braterstwo. Sportowy pokój, któremu wiele uwagi poświęcił Coubertin, nie jest dobrem danym, czy ustanowionym raz na zawsze. Wymaga nieustannej troski i zapobiegliwości. Według nauki chrześcijańskiej jest on zarazem darem i zadaniem. Jak zaznaczył Benedykt XVI, „jeśli prawdą jest, że pokój między poszczególnymi ludźmi i narodami, zdolność do życia obok siebie w sprawiedliwości i solidarności, wymaga nieustannego wysiłku, to jest też prawdą, może nawet w większym stopniu, że pokój jest darem Boga. Pokój jest bowiem cechą Bożego działania, które przejawia się zarówno w stworzeniu uporządkowanego i harmonijnego wszechświata, jak też w odkupieniu ludzkości, która potrzebowała wyprowadzenia z nieporządku grzechu” (Benedykt XVI 2007, 3).

Pokój będący fundamentalną wartością sportu, rozpatrywany w perspektywie prawa naturalnego, nie może być zatem uznany za dyrektywę narzuconą z zewnątrz i wymierzoną przeciwko wolności człowieka. Wręcz przeciwnie, powinien być traktowany jako wezwanie do wiernej realizacji planu Bożego, wpisanego w naturę istoty ludzkiej. Sportowcy będący reprezentantami różnych narodów i kultur, kierując się prawem naturalnym, powinni tworzyć płaszczyznę współpracy między wyznawcami różnych religii, jak również dialogu wierzących z niewierzącymi. Jest to obszar spotkania młodych sportowców oparty na uniwersalistycznych wartościach, które stanowią fundamentalną przesłankę prawdziwego pokoju. W jubileuszowym roku 2000 Jan Paweł II powiedział do sportowców z całego świata: „sport (...) może wносить cenny wkład w pokojowe porozumienie między narodami oraz przyczyniać się do utrwalenia w świecie nowej cywilizacji miłości” (Jan Paweł II 2001b, 21).

4. O GODNOŚĆ UCZESTNIKA SPORTU

Jan Paweł II podkreślił, że „sport jest z pewnością jednym z ważnych zjawisk, zdolnym przekazywać bardzo głębokie wartości językiem powszechnie zrozumiałym. Może być nośnikiem wzniosłych ideałów humanistycznych i duchowych, jeśli jest praktykowany w duchu pełnego poszanowania reguł; ale może także sprzeniewierzać się swoim prawdziwym celom, jeśli służy obcym sobie interesom, które lekceważą centralną rolę sportowca” (Jan Paweł II 2001a, 19). Sport jest zabawą, grą oraz przyjemnością. Jako taki powinien być promowany i oczyszczony z nadmiaru medialności, komercjalizmu, upolitycznienia czy bezwzględnej konkurencji, poprzez powrót do bezinteresowności, do jego wielkich walorów jako płaszczyzny spotkania, nawiązywania przyjaźni i dialogu, otwierania się na innych oraz wyrażania własnego bogactwa. Takie rozumienie sportu lokuje go ponad twardymi prawami produkcji, konsumpcji i ponad każdą inną, czysto utylitarystyczną

i hedonistyczną koncepcją życia (The Dicastery for Laity, Family and Life 2018; Franciszek 2016).

Problemy pojawiają się, gdy blask medalu tak bardzo oślepia sportowców i ich wychowawców, że w imię zwycięstwa próbują odwrócić hierarchię wartości ugruntowanych w porządku humanistycznym i chrześcijańskim, traktując osobę sportowca jak instrument czy też narzędzie realizacji wartości uznanych przez siebie za wyższe, takich jak zwycięstwo, prestiż, sława czy korzyści materialne. Takie postępowanie powoduje degradację sportu, całej kultury sportowej, która została stworzona przez człowieka dla jego dobra, a nie przeciwko niemu. Wszystko to prowadzi do zakwestionowania godności człowieka, która jest darem Boga. Jak zaznaczył Benedykt XVI, „obowiązek poszanowania godności każdej istoty ludzkiej, w której naturze odzwierciedla się obraz Stwórcy, w konsekwencji oznacza, że nie można dysponować osobą wedle upodobania. (...) Na poszanowaniu praw wszystkich ludzi buduje się pokój. Mając tę świadomość, Kościół broni podstawowych praw każdego człowieka” (Benedykt XVI 2007, 4). Domaga się więc także poszanowania godności człowieka sportu, który przez swój trud i wysiłek fizyczny, realizując pasję, zasługuje nie tylko na przemijającą nagrodę, ale także na wieczny wieniec sprawiedliwości, o którym pisał św. Paweł (2 Tm 4,6-8).

Poszanowanie godności człowieka, bez względu na płeć, wiek, kolor skóry, narodowość, wykształcenie, zamożność czy pozycję społeczną jest imperatywem kategorycznym, który powinien być respektowany zawsze, przez każdego. Niestety istnieją reżimy, które stosują agresywne prześladowania wobec tych, którzy bronią praw człowieka. W ten sposób rozpowszechniana jest mentalność i kultura przeciwstawiająca się godności każdej osoby ludzkiej. W tym kontekście sport może być impulsem do wejścia na drogę prawdy, sprawiedliwości, pokoju i poszanowania godności osobistej, wpisaną przez Stwórcę w każdą istotę ludzką. Jak podkreślił Jan Paweł II w encyklice *Centesimu annus*, „nie tylko ziemia została dana człowiekowi przez Boga, aby używał jej z poszanowaniem pierwotnie zamierzonego dobra, dla którego została mu ona dana, ale również człowiek jest dla siebie samego darem otrzymanym od Boga i dlatego musi respektować naturalną i moralną strukturę, w jaką został wyposażony” (Jan Paweł II 1991, 38).

5. O JEDNOŚĆ SPORTU I ŻYCIA

Sport nieustannie rozwijający się na przestrzeni dziejów ludzkości jawi się jako fenomen powszechnie obecny nie tylko w społeczeństwach tradycyjnych, ale także nowoczesnych czy ponowoczesnych. Charakteryzuje się ogromnym zasięgiem zarówno poprzez masowe uczestnictwo, jak i oddźwięk społeczny i kulturowy. Zajmuje ważne miejsce w środkach masowego przekazu oraz cieszy się uprzywilejowaniem wśród młodszych generacji. Dlatego, ze względu na swoją rolę i znaczenie, wymaga ujęcia w ramy wychowawcze i wykorzystania jego siły dla harmonijnego wzrostu zarówno jego uczestników, jak i odbiorców. Aspekt wycho-

wawczy sportu nie może zostać zagubiony wraz ze wzrostem jego spektakularności, komercjalizacji i biciem kolejnych rekordów. Również współzawodnictwo na najwyższym poziomie nie może odrzucać wartości osoby ludzkiej. Wartość wychowawcza sportu polega także na oddziaływaniu przez obraz, model odniesienia, jakim jest mistrz, razem ze swoją postawą i zachowaniem, zarówno na boisku, jak i w życiu w ogóle. Jan Paweł II (2016) przekonywał, że „cały sport może i musi być formatorem, to znaczy dać swój wkład do integralnego rozwoju osoby ludzkiej”.

Sport, mimo swoich niezaprzeczalnych zalet, nie jest dla człowieka i społeczeństwa czymś konstytutywnym. Nie jest czymś istotowym z perspektywy życia człowieka i społeczeństwa. Z tego powodu nie może być uważany za wartość samą w sobie, zamkniętą i kompletną. Jego miejsce powinno być na odpowiednim szczeblu hierarchii wartości, takich jak wiara w Boga, szczęście rodzinne, szacunek dla drugiego człowieka, solidarność międzyludzka czy zdrowie. W takim układzie łatwo odczytać, że sport ma swój obiektywny cel: powinien służyć człowiekowi, respektować jego godność i wolność oraz sprzyjać jego integralnemu rozwojowi (Franciszek 2013b; Jasny 2018).

Sport jest szczególnie ważny i potrzebny z punktu widzenia młodzieży. Nie powinien on jednak przysłaniać całego ludzkiego życia, ale być jego twórczym elementem. Dlatego obecność wiary katolickiej w sporcie nie może ograniczać się do okazjonalnych praktyk pobożnościowych, takich jak wykonywanie przez zawodników znaku krzyża przed meczem czy pielgrzymowanie członków środowisk kibicowskich do miejsc kultu religijnego. Chodzi raczej o to, by zaproponować nowy styl życia, zakładający nie tylko stosowanie w sporcie wartości moralnych, ale także odnajdywanie w nim prawdy chrześcijańskiej o człowieku i społeczeństwie, a następnie wprowadzanie jej w życie na co dzień. Niezwykle ważny jest wymiar wewnętrzny i duchowy sportu, na który zwracał uwagę św. Paweł: „każdy, który staje do zapasów, wszystkiego sobie odmawia” (1 Kor 9,25). Jan Paweł II podkreślił, że w słowach Apostoła Narodów można odkryć nie tylko antropologiczne znaczenie sportu, ale także jego etyczny oraz teologiczny sens, co jeszcze bardziej podnosi jego wartość. Dlatego niewłaściwe i błędne jest oddzielanie sportu od odwiecznego planu stworzenia i zbawienia. Niedorzecznością jest również traktowanie wiary i wartości chrześcijańskich jako pewnego dodatku do działalności sportowej. Wiary bowiem nie można dołożyć jako czegoś zewnętrznego. Człowiek wierzący zwykle angażuje się w rozmaite inicjatywy w pełni przeżywanej przez siebie wiary. Dotyczy to także projektów sportowych, które zyskują w ten sposób pełny ludzki wymiar (Jan Paweł II 2001c; Dziubiński 2015).

6. KOŚCIÓŁ W OBRONIE OSOBY SPORTOWCA

Kościół zachęca każdego do wzięcia na siebie odpowiedzialności za budowanie pokoju na świecie, poszanowanie godności osoby ludzkiej i respektowanie niezbywalnych praw przysługujących człowiekowi. To ważne zadanie spoczywa więc

także na ludziach sportu, którzy powinni czuć się zobowiązani do wykorzystania siły rywalizacji sportowej do modelowania stylu życia i zdolności reagowania na ciągle zmieniające się uwarunkowania społeczno-kulturowe i potrzeby osób z ich środowisk. W ten sposób mogą oni wyjść naprzeciw podstawowym zagrożeniom sportu w postaci dopingu, korupcji, agresji i przemocy, nadmiernej polityzacji czy komercjalizacji. Kwestię tę szczególnie mocno uwypuklał św. Jan Bosko, który podkreślał, aby nie traktować sportu jako absolutnego celu i wartości bezwzględnie najwyższej. Takie usytuowanie współzawodnictwa sportowego powoduje bowiem, że pojawiają się w jego przestrzeni zachowania dewiacyjne i patologiczne (Dziubiński 2014; Dziubiński 2017).

Z uwagi na obecność chrześcijan w sporcie, Kościół wezwany jest do podjęcia z determinacją odpowiedzialności pastoralnej w odniesieniu do społecznego świata sportu. Jego zadaniem jest przekonywanie o cywilizującej sile Ewangelii, która stanowi nie tylko fundament, ale także zabezpieczenie sportu oraz osoby sportowca w nim uczestniczącego przed degradacją jego ciała i wspomnianymi patologiami, takimi jak doping. Fenomen, jakim jest sport rozwijający się z wielką dynamiką, przyjęty i przeżywany według wizji chrześcijańskiej, będzie stanowił obszar doskonalenia człowieka w jego transcendentnym powołaniu i przeznaczeniu, dążeniu do świętości życia oraz w kształtowaniu świata nie tylko globalnego, ale także bardziej humanistycznego, zjednoczonego i solidarnego (The Dicastery for Laity, Family and Life 2018; Franciszek 2016).

ZAKOŃCZENIE

Papieże niejednokrotnie kierowali swoją uwagę na sportowców, trenerów, działaczy czy kibiców. Zachęcali ich do przyjęcia wskazań św. Pawła, dotyczących przeżywania życia, a zatem i własnej aktywności sportowej, z godnością ludzką i chrześcijańską: „jesteście światłością w Panu: Postępujcie jak dzieci światłości! Owocem bowiem światłości jest wszelka prawda, sprawiedliwość i prawda” (Ef 5,8-10;), „chwalcie więc Boga w waszym ciele” (1 Kor 6,20).

Nauczanie zwierzchników Kościoła na temat sportu jest wymagające. Czy ludzie sportu je rozumieją, internalizują i implementują do codziennej praktyki? Podczas wystąpień czy homilii papieskich z pewnością przynajmniej część sportowców rozważy wypowiedziane słowa i podejmuje postanowienie poprawy oraz przemiany. Z czasem emocje opadają, a zapał się zmniejsza. Pojawiają się różnorodne przeszkody i wątpliwości. Jednak następcom św. Piotra są one dobrze znane, ponieważ stanowią część wszystkich ludzkich bolączek. Współzawodnictwo w sprawności fizycznej może być zatem świetną szkołą życia pełną nie tylko potknięć i upadków, ale także trudnych podniesień i budowania od nowa oraz niezłomnej nadziei na zwycięstwo.

BIBLIOGRAFIA:

- Benedykt XVI. 2007. *Orędzie na 40. Światowy Dzień Pokoju nt. Osoba ludzka sercem pokoju*. Dostęp: 29.01.2021. http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/peace/documents/hf_ben-xvi_mes_20061208_xl-world-day-peace.html.
- Coubertin de, Pierre. 1994. *Przemówienia. Pisma różne i listy*, wybór i oprac. Grzegorz Młodzikowski i Kajetan Hądzelek. Warszawa: PTNKF.
- Dziubiński, Zbigniew. 2014. *Sport w perspektywie salezjańskiej*. Warszawa: AWF/SALOS RP.
- Dziubiński, Zbigniew. 2015. *Sport i turystyka w Kościele Rzymskokatolickim*. Warszawa: AWF/SALOS RP.
- Dziubiński, Zbigniew. 2017. *Sport w perspektywie św. Jana Pawła II i św. Jana Bosko*. Warszawa: AWF/SALOS RP.
- Dziubiński, Zbigniew. 2020. *Sport w służbie osoby i wspólnoty w perspektywie papieża Franciszka*. Warszawa: AWF/SALOS RP.
- Franciszek. 2013a. *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*. Dostęp: 29.01.2021. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/adhortacje/evangelii_24112013.html.
- Franciszek. 2013b. *Address to members of the European Olympic Committee*. Dostęp: 29.01.2021. http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/november/documents/papa-francesco_20131123_delegati-comitati-olimpici-europei.html.
- Franciszek. 2015. *Address of his holiness Pope Francis to participants in the World Congress of the “Scholas Occurrentes” Pontifical Foundation*. Dostęp: 29.01.2021. http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/may/documents/papa-francesco_20160529_scholas-occurrentes.html.
- Franciszek. 2016. *Address to participants of the Conference “Sport at the Service of Humanity”*. Dostęp: 29.01.2021. <https://sportforhumanity.com/>.
- The Dicastery for Laity, Family and Life. 2018. *Giving the best of yourself. A Document on the Christian perspective on sport and the human person*. Dostęp: 29.01.2021. <http://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2018/06/01/180601b.html>.
- Jan Paweł II. 1979. *Encyklika „Redemptor hominis”*. Dostęp: 29.01.2021. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/r_hominis.html#m1.
- Jan Paweł II. 1991. *Encyklika „Centesimus annus”*. Dostęp: 29.01.2021. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/centesimus_1.html.
- Jan Paweł II. 2001a. *Oblicze i dusza sportu. L'Osservatore Romano* (wydanie polskie), 229(1), 19-20.
- Jan Paweł II. 2001b. *Rachunek sumienia dla sportu. L'Osservatore Romano* (wydanie polskie), 229(1), 20-21.

- Jan Paweł II. 2001c. Wielki Sportowy Jubileusz Roku 2000. W: *Aksjologia sportu*, red. Zbigniew Dziubiński, 18-23. Warszawa: SALOS RP.
- Jan Paweł II. 2016. Address to the Athletes of the Italian “Youth Games”. W: *Blessed John Paul II Speaks to Athletes: Homilies, Messages and Speeches on Sport*, red. Kevin Lixey, Norbert Müller i Cornelius Schäfer. Vatican: Libreria Editrice Vaticana.
- Jasny, Michał. 2018. *Kultura fizyczna młodzieży: na przykładzie członków Ruchu Światło-Życie archidiecezji warszawskiej i diecezji warszawsko-praskiej*. Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II.
- Pius XII. 1952. Address to participants of the Italian National Scientific Congress for Sport and Physical Education. W: *Discorsi e radiomessaggi di Pio XII*. Vatican: Libreria Editrice Vaticana.
- Pius XII. 1955. *Discorso di sua santità Pio XII ai dirigenti e agli associati del Centro Sportivo Italiano*. Dostęp: 29.01.2021. https://www.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1955/documents/hf_p-xii_spe_19551009_centro-sportivo-italiano.html.